Ujedinjene nacije CRC/C/GC/19

Konvencija o pravima djeteta

Distr.:opći 20.07. 2016.

Izvorni dokument na engleskom

Komitet o pravima djeteta

Opći komentar br. 19 (2016) o izdvajanju sredstava iz javnog budžeta za realizaciju dječjih prava (član 4.)

GE.16-12638(E) 040816

Please recycle

Sadržaj

Str

I Uvod 4

A. Dodatne informacije 5

B. Obrazloženje 7

C. Cilj 7

II Pravna analiza člana 4. u odnosu na javne budžete 8

A. „Države potpisnice će poduzeti” 8

B. “ sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere” 8

C. „ za implementaciju prava priznatih u ovoj Konvenciji” 8

D. “ Što se tiče ekonomskih, društvenih i kulturnih prava, države potpisnice će poduzeti takve mjere do krajnjih granica njima dostupnih sredstava” 10

E. “ a, tamo gdje je to potrebno, i u okvirima međunarodne saradnje” 11

III Opća načela Konvencije i javni budžeti 12

A. Pravo na nediskriminaciju (član 2) 12

B. Najbolji interesi djeteta(član 3) 12

C. Pravo na život, preživljavanje i razvoj (član 6) 13

D. Pravo da bude saslušano (član12) 14

IV. Principi javnog budžetiranja u funkciji dječjih prava 14

A. Učinkovitost 15

B. Djelotvornost 15

C. Pravičnost 15

D. Transparentnost 15

E. Održivost 16

V Ostvarenje dječjih prava kroz javne budžete 16

A. Planiranje budžeta 17

1. Procjena situacije 17

2. Pravni propisi, javne politike i programi 17

3. Mobilizacija resursa 18

4. Utvrđivanje budžeta 19

B. Donošenje budžeta 21

5. Razmatranje prijedloga budžeta na nivou zakonodavnih vlasti 21

6. Donošenje budžeta na nivou zakonodavnih vlasti 22

C. Izvršenje budžeta 22

7. Transferi i potrošnja raspoloživih sredstava 22

8. Izvještaji o budžetu tokom godine 22

9. Izvršenje budžeta 22
D. Popratne mjere 23
10. Godišnji izvještaji i procjene izvršenja budžeta 23
11. Revizija 23
VI Distribuisanje važeće verzije Općeg komentara 24

I Uvod

1. Član4 Konvencije o dječjim pravima propisuje:

> Države potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere za implementaciju prava priznatih u ovoj Konvenciji. Što se tiče ekonomskih, društvenih i kulturnih prava, države potpisnice će poduzeti takve mjere do krajnjih granica njima dostupnih sredstava, a, tamo gdje je to potrebno, i u okvirima međunarodne saradnje.

Ovaj opći komentar će pomoći državama potpisnicama u provedbi člana 4., a vezano za javne budžete. Komentar prepoznaje obaveze država potpisnica i daje preporuke kako realizirati sva prava pobrojana u Konvenciji, posebno ugrožene djece, kroz efektivno, efikasno, pravično, transparentno i održivo odlučivanje o javnom budžetu.

2. Obzirom da se član 4. odnosi na sva dječja prava, te da javni budžeti mogu uticati na sva rečena prava, ovaj se opći komentar odnosi na Konvenciju i njene Opcionalne protokole. Pruža državama potpisnicama okvir koji osigurava da javni budžeti doprinose realizaciji datih prava, te u dijelu II daje analizu općih principa Konvencije sadržanih u članovima 2,3,6i12.

3. Termin „dijete“ ili „djeca“ u općem komentaru, se odnosi na sve osobe bilo kojeg spola koje su mlađe od 18 godina, a na čija prava direktno ili indirektno, pozitivno ili negativno utiču ili mogu uticati odluke o javnom budžetu. „Djeca u ugrožavajućim okolnostima“ su ona koja su posebno podložna kršenju njihovih prava, kao što su, ali nije ograničeno na, djecu sa poteškoćama u razvoju, djecu izbjeglice, djecu pripadnike manjinskih naroda, djecu koja žive u siromaštvu, u alternativnim smještajima, te djecu koja su u sukobu sa zakonom.

4. U ovom općem komentaru, navedeni termini imaju sljedeće značenje:

(a) „Budžet” uključuje mobilizaciju javnih prihoda, dodjelu sredstava u budžetu i troškove država potpisnica;

(b) „Obaveza implementacije” se odnosi na obaveze država potpisnica navedenih u stavu 27. u daljem tekstu;

(c) „Opći principi Konvencije“ se odnose na principe iz dijela III;

(d) „Budžetski principi“ se odnose na principe iz dijela IV;

(e) „Zakonodavstvo“ se odnosi na sve međunarodne, regionalne, državne i pod-državne sporazume o dječjim pravima;

(f) „Politike“ se odnosi na sve javne politike, strategije, smjernice i izjave, uključujući njihove ciljeve, indikatore i ciljne rezultate koji utiču ili bi mogli uticati na dječja prava;

(g) „Programi“ se odnosi na okvire kojima države potpisnice namjeravaju postići krajnji cilj svog zakonodavstva i politika. Takvi programi mogu uticati na djecu direktno ili indirektno, na primjer, na njihova specifična prava, proces javnog budžetiranja, infrastrukturu i radnu snagu;

(h) “Pod-državni”se odnosi na administrativni nivo ili nivoe koji su ispod državnog nivoa, kao što su regije, provincije, okruzi ili općine.

5. U dijelu I su predstavljene dodatne informacije, obrazloženje i cilj općeg komentara. Dio II sadrži pravnu analizu člana 4. u odnosu na javni budžet. Dio III tumači opće principe Konvencije u ovom kontekstu. Dio IV je posvećen principima javnog budžetiranja. Dio V razmatra kako javni budžeti doprinose realizaciji dječjih prava. Dio VI daje smjernice o distribuiranju općeg komentara.

A. Dodatne informacije

6. Ovaj opći komentar predstavlja nadogradnju općeg komentara broj 5 (2003)o općim mjerama za implementaciju Konvencije, a koji govori da je koncept „općih mjera za implementaciju“ kompleksan, te da će Komitet vjerovatno izdati detaljnije opće komentare o pojedinačnim elementima u dogledno vrijeme.[1]Jedan takav element jeste korištenje javnih budžeta. Ovaj opći komentar predstavlja i nadogradnju zasjedanja Komiteta iz 2007. godine na kojem se raspravljalo o odgovornosti država potpisnica vezano za resurse namijenjene dječjim pravima.

7. Ovaj opći komentar se naslanja na nekoliko rezolucija i izvještaja Ujedinjenih nacija koji su postavili budžetske principe uzimajući u obzir komponentu ljudskih prava, uključujući:

(a) Rezoluciju Vijeća za ljudska prava 28/19 kojoj je cilj unaprijediti ulaganja u dječja prava,[2]te izvještaj visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija koji je prethodio navedenoj rezoluciji pod nazivom „Prema boljem ulaganju u prava djeteta”(A/HRC/28/33). U njemu se govori o državnim politikama, mobilizaciji resursa, transparentnosti, odgovornosti, učešću, dodjeli sredstava i potrošnji, sistemu zaštite djece, međunarodnoj saradnji i praćenju ulaganja u djecu;

(b) Rezolucija Generalne skupštine 67/218 o promoviranju transparentnosti, učešća i odgovornosti fiskalne politike koja naglašava potrebu za boljom kvalitetom, efikasnošću i efektivnošću fiskalne politike i ohrabruje države potpisnice da unaprijede transparentnost, učešće i odgovornost u fiskalnim politikama.

8. Ovaj opći komentar se naslanja i na konsultacije između Komiteta i predstavnika država potpisnica, Ujedinjenih nacija, nevladinih organizacija, djece i stručnjaka pojedinaca a koje su se odvijale putem anketa, sastanaka, te regionalnih konsultacija u Aziji, Evropi, Južnoj Americi i Karibima, Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi, te Subsaharskoj Africi. Usto, ovaj komentar se naslanja i na globalne konsultacije provedene sa 2693djece iz 71 zemlje,[3]a koje su se odvijale putem internetskih anketa, fokus grupa i regionalnih konsultacija u Aziji, Evropi i Južnoj Americi. U konsultacije su bili uključeni dječaci i djevojčice različitog porijekla u smislu dobi, spola, sposobnosti, socioekonomskog statusa, jezika, etničke pripadnosti, školskog statusa, prebivališta i iskustva dječjeg učešća u budžetiranju. Dječje poruke za osobe koje odlučuju o budžetu uključuju:

(a) Dobro planirajte. Treba biti dovoljno novca u budžetu da se ostvare sva dječja prava;

(b) Nemoguće je da vi uložite u nas ako nas ne pitate u šta trebate uložiti! Mi znamo, a vaše je da pitate;

(c) Ne zaboravite u budžete uključiti djecu sa posebnim potrebama;

[1] Vidi opći komentar br.5,uvod.

[2] Rezolucija je usvojena bez glasanja.

[3] Laura Lundy,Karen Orrand Chelsea Marshall,„Towardsbetterinvestmentintherightsofthechild:theviewsofchildren”/“Prema boljem ulaganju u prava djeteta: stavovi djece“ (Centre for Children’s Rights, Queen’s University, Belfast, and Child Rights Connect Working Group on Investment in Children, 2015).

(d) Trošite novac pošteno i pametno. Nemojte trošiti naš novac na nešto beskorisno – budite efikasni, štedite;

(e) Ulaganje u djecu je dugoročna investicija, i višestruko se vrati, pa imajte to na umu;

(f) Ulaganje u naše porodice je također bitan način kako osigurati naša prava;

(g) Postarajte se da nema korupcije;

(h) Priznajte prava svih građana, i starih i mladih, tako što ćete poslušati njihovo mišljenje o upravljanju;

(i) Voljela bih da je vlada više odgovorna i transparentna;

(j) Objavite podatke kako se troši novac;

(k) Dostavite informacije o budžetu svoj djeci na način na koje ih možemo lako razumjeti i u medijima koji su popularni kod djece, kao što su društvene mreže.

9. Svi ključni sporazumi o ljudskim pravima sadrže odredbe koje su slične članu 4. Konvencije. Stoga se opći komentari koji se odnose na javne budžete, a koji su objavljeni u vezi s navedenim odredbama trebaju promatrati kao dodatak ovom općem komentaru .[4]

10. Ovaj opći komentar se odnosi na upravljanje finansijskim resursima u državama potpisnicama, a koji direktno ili indirektno utiču na djecu unutar njihovih jurisdikcija. Komentar podržava Akcijsku agendu Treće međunarodne konferencije o finasiranju razvoja održane u Adis Abebi (2015)i Transformacija našeg svijeta: Agenda održivog razvoja do 2030. (2015). Ove agende se dotiču načina na koji države upravljaju resursima vezanim za međunarodnu saradnju koja utiče na djecu, kao što su programska, sektorska i budžetska podrška, saradnja Jug-Jug i međuregionalna saradnja. Komitet se poziva na izjavu o zajedničkim principima zasnovanim na poštivanju ljudskih prava u razvojnoj saradnji i programima koju je usvojila Razvojna grupa Ujedinjenih nacija (2003), Parišku deklaraciju o efikasnoj pomoći:vlasništvo, harmonizacija, usklađivanje, rezultati i međusobna odgovornost (2005),Akcionu agendu iz Akre (2008), i Busansko partnerstvo za efikasnu razvojnu saradnju(2011) koje se također bave pitanjem takvog upravljanja. Usto, Komitet ima na umu i potencijalnu relevantnost postojećih i reformskih nacionalnih, regionalnih i međunarodnih standarda u sferi upravljanja javnim finansijama na ovaj opći komentar, pod uslovom da takvi standardi nisu u suprotnosti s odredbama Konvencije. Tri primjera su *Međunarodni priručnik za upravljanje javnim finansijama* (eng. *The International Handbook of Public Financial Management*[5] koji naglašava efektivnost, efikasnost i pravičnost u upravljanju javnim finansijama, Kodeks fiskalne transparentnosti (eng. *The Fiscal Transparency Code*) koji je usvojio Međunarodni monetarni fond u 2014. godini, a koji poziva na sveobuhvatnost, jasnost, pouzdanost, vremenske odrednice i relevantnost u javnim izvještajima o prošlim, sadašnjim i budućim finansijama kako bi ojačali fiskalno upravljanje i odgovornost, te Principe u promociji odgovornog suverenog kreditiranja i zaduživanja koje je usvojila Konferencija UN-a o trgovini i razvoju (UNCTAD) u 2012. godini.

[4] Vidi, na primjer, Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, opći komentar broj 3(1990) o prirodi obaveza država potpisnica.

[5] Richard Allen,Richard Hemmingand Barry Potter, eds., *The International Handbook of Public Financial Management* (Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2013).

B. Obrazloženje

11. Komitet pozdravlja značajan napredak koje su države potpisnice napravile pri usklađivanju domaćeg zakonodavstva, politika i programa sa odredbama Konvencije i Opcionalnih protokola. U isto vrijeme, Komitet naglašava da se takvo zakonodavstva, politike i programi ne mogu provesti bez dostatnih finansijskih resursa koji se moraju mobilizirati, rasporediti i potrošiti na odgovoran, efektivan, efikasan, pravičan, participativan, transparentan i održiv način.

12. Pri razmatranju izvještaja koje su države potpisnice dostavile Komitetu, u razgovorima sa predstavnicima država potpisnica, i u svojim zaključcima, Komitet je izrazio zabrinutost u pogledu veličine budžeta, tj. da li su sredstva u budžetu dovoljna za realizaciju dječjih prava. Komitet ponovo naglašava da prioritiziranje dječjih prava u budžetima, na državnom i poddržavnim nivoima, kako je to i propisano Konvencijom, doprinosi ne samo ostvarivanju tih prava nego ima i dugotrajni pozitivni efekat na budući ekonomski rast, održiv i inkluzivan razvoj, te koheziju društva.

13. Na osnovu gore navedenog, Komitet naglašava da države potpisnice trebaju uzeti u obzir dječja prava u svim fazama pravljenja budžeta i administrativnim sistemima, i na državnom i poddržavnim nivoima. Iako svjesni da se procesi budžetiranja donekle razlikuju od države do države potpisnice, te da su određene države potpisnice razvile vlastiti metod budžetiranja za dječja prava, ovaj opći komentar daje smjernice za četiri velike faze budžetiranja za sve države potpisnice, a to su: planiranje, usvajanje, izvršenje i praćenje.

C. Cilj

14. Cilj ovog općeg komentara jeste da unaprijedi razumijevanje obaveza iz Konvencije, a vezano za budžetiranje dječjih prava, kao i da ojača realizaciju tih prava, te promovira stvarnu promjenu u načinu na koji se budžeti planiraju, usvajaju, izvršavaju i prate, a sve u svrhu bolje implementacije Konvencije i njenih Opcionalnih protokola.

15. Ovaj cilj utiče na mjere koje poduzimaju sva tri oblika vlasti u procesu budžetiranja (izvršna, zakonodavna i pravosudna), nivoa (državni i poddržavni) te strukture (kao što su ministarstva, odjeli ili agencije). Obaveza se odnosi i na donatore i korisnike međunarodne saradnje

16. Ovaj cilj utiče i na druge interesne strane u procesu budžetiranja, kao što su državne institucije za ljudska prava, mediji, djeca, porodice i organizacije civilnog društva. Države potpisnice trebaju, u skladu sa kontekstom, stvoriti uslove za aktivni nadzor i svrsishodno učešće navedenih interesnih strana u procesu kreiranja budžeta.

17. Usto, ovaj cilj utiče i na države potpisnice u smislu senzibiliziranja i izgradnje kapaciteta relevantnih vladinih dužnosnika i drugih, a vezano za sadržaj ovog općeg komentara.

II Pravna analiza člana 4. u odnosu na javne budžete

A. „Države potpisnice će poduzeti”

18. Riječi„će poduzeti“ znači da države potpisnice ne uživaju diskreciono pravo da li će ili neće ispuniti obavezu da poduzmu sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere neophodne za realizaciju dječjih prava, a što obuhvata i mjere vezane za javne budžete.

19. Stoga, svi oblici, nivoi i strukture vlasti koji su uključeni u kreiranje javnih budžeta moraju raditi na način koji je u skladu sa općim principima Konvencije i budžetskim principima navedenim niže u dijelu III i IV. Države potpisnice moraju stvoriti i uslove koji omogućavaju da zakonodavne, pravosudne i najviše revizijske institucije rade na isti način.

20. Države potpisnice trebaju omogućiti da osobe koje odlučuju o budžetu na svim nivoima izvršne i zakonodavne vlasti imaju pristup neophodnim informacijama, podacima i resursima, te da grade kapacitete za realizaciju dječjih prava.

B. “ sve odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere”

21. Obaveza da poduzmu „sve odgovarajuće mjere” podrazumijeva i obavezu da osiguraju da:

(a) Se usvoje zakoni i politike koji podržavaju mobilizaciju resursa, dodjelu sredstava u budžetu i njihovu potrošnju u svrhu ostvarivanja dječjih prava;

(b) Su prikupljeni, pripremljeni i dostavljeni neophodni podaci i informacije o djeci koji služe kao podrška u kreiranju i provedbi odgovarajućih zakona, politika, programa i budžeta, a sve u svrhu unaprjeđenja dječjih prava;

(c) Su mobilizirani, dodijeljeni i efikasno iskorišteni dostatni javni resursi za potpunu provedbu zakona, politika, programa i budžeta;

(d) Su budžeti sistematski isplanirani, usvojeni, implementirani i pažljivo ispraćeni i na državnom i poddržavnim novima u državama potpisnicima, na način koji omogućava realizaciju dječjih prava.

22. Mjere se smatraju odgovarajućim kad direktno ili indirektno pozitivno utiču na ostvarivanje dječjih prava u datom kontekstu, uključujući i javne budžete.

23. „Zakonske mjere ” koje su države potpisnice obavezne poduzeti, vezano za javne budžete, uključuju reviziju postojećih zakona, kreiranje i usvajanje zakona kojima je cilj osigurati dovoljno velike budžete za realizaciju dječjih prava na državnom i poddržavnim novima.„Administrativne mjere“ obuhvataju razvoj i provedbu programa koji ispunjavaju ciljeve usvojenih zakona, te adekvatne javne budžete u tu svrhu .„Druge mjere“ mogu uključivati, na primjer, razvoj mehanizma za učešće u kreiranju javnog budžeta, te podaci i načela vezana za dječja prava. Javni budžeti mogu uključivati sve tri kategorije mjera, a istovremeno biti prijeko potrebni za realizaciju drugih zakona, administrativnih i drugih mjera. Svi oblici, nivoi i strukture vlasti su odgovorni za unaprjeđenje dječjih prava.

24. Komitet naglašava da države potpisnice imaju obavezu da pokažu kako izabrane mjere za javne budžete rezultiraju unapređenjem dječjih prava. Države potpisnice moraju podnijeti dokaze o pozitivnim rezultatima navedenih mjera.

U svrhu ispunjavanja člana 4. Konvencije, nije dovoljno podnijeti dokaze o poduzetim mjerama bez podnošenja dokaza o rezultatima.

C. „ za implementaciju prava priznatih u ovoj Konvenciji”

25. „Prava priznatih u ovoj Konvenciji“ obuhvataju građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava. Države potpisnice imaju obavezu da odmah realizuju građanska i politička prava, te implementiraju ekonomska, socijalna i kulturna prava „do krajnjih granica njima dostupnih sredstava“. To podrazumijeva da će se potpuna provedba navedenih prava odvijati postepeno (vidjeti dio II D u daljem tekstu).

26. Implementacija dječjih prava zahtijeva puni fokus u sve četiri faze procesa javnog budžeta: planiranje, usvajanje, izvršenje i praćenje. Države potpisnice trebaju posvetiti pažnju pravima sve djece kroz cijeli proces javnog budžeta, u skladu sa općim principima Konvencije i budžetskim principima navedenim u ovom općem komentaru.

27. U budžetskom smislu, „implementacija dječjih prava“ podrazumijeva da su države potpisnice obavezne mobilizirati, dodijeliti i potrošiti javne resurse na način koji je u skladu sa njihovom obavezom da ih implementiranju. Države potpisnice će poštivati, štiti i ispunjavati sva dječja prava na sljedeći način:

(a) „Poštivati”znači da se države potpisnice ne smiju direktno niti indirektno miješati u ostvarivanje dječjih prava. U odnosu na budžet, ovo znači da će se države potpisnice suzdržati od miješanja u ostvarivanje dječjih prava na način da neće, na primjer, diskriminirati određenu grupu djece u budžetu, ili povući ili preusmjeriti sredstva iz postojećih programa namijenjenih za ostvarivanje ekonomskih, socijalnih ili kulturnih dječja prava, osim u okolnostima navedenih u stavu 31 u daljem tekstu;

(b) „Štititi“znači da će države potpisnice spriječiti treće strane da se umiješaju u prava zagarantovana Konvencijom i njenim Opcionalnim protokolima. U odnosu na budžet, primjeri mogućih trećih strana uključuju poslovni sektor[6], regionalne i međunarodne finansijske institucije koje mogu igrati ulogu u različitim fazama kreiranja javnog budžeta. Obaveza zaštite podrazumijeva da će države potpisnice osigurati da se treće strane ne mogu umiješati ili potkopati mobilizaciju prihoda, dodjelu sredstava u budžetu i troškove. To zahtijeva da države potpisnice reguliraju ulogu trećih strana, uspostave mehanizme za ulaganje pritužbi i sistematski interveniraju u slučaju nepropisnog ponašanja takvih trećih strana.

(c) „Ispunjavati“znači da države potpisnice moraju poduzeti mjere kako bi osigurale potpunu realizaciju dječjih prava. Države potpisnice trebaju:

(i) Pomoći ostvarivanju dječjih prava tako što će poduzeti mjere koje djeci omogućavaju i pomažu da uživaju svoja prava. U odnosu na budžet, to podrazumijeva obezbjeđivanje resursa i informacija svim nivoima i strukturama izvršne, zakonodavne i pravosudne vlasti neophodnih za unaprjeđenje prava sve djece na sveobuhvatan i održiv način. To znači i uspostavljanje mjera za poznavanje i razumijevanje Konvencije

[6] Vidjeti opći komentar broj 16 (2013)o obavezama država potpisnica vezano za uticaj poslovnog sektora na dječja prava, u kojem Komitet navodi da „države potpisnice moraju poduzeti sve neophodne, odgovarajuće i razumne mjere da spriječe privredna društva da uzrokuju ili doprinesu kršenju dječjih prava ” (stav28).

i njenih Opcionalnih protokola unutar država potpisnica, te njegovanje kulture koja poštuje, štiti i ispunjava dječja prava.

(ii) Omogućiti ostvarivanje dječjih prava tamo gdje države potpisnice nisu u mogućnosti da to urade same, iz razloga koji van njihove kontrole, sredstvima koja su im na raspolaganju. Ova obaveza obuhvata da se države potpisnice moraju postarati da su javno dostupni pouzdani, pojedinačni podaci i informacije kako bi se procijenilo i pratilo u kolikoj mjeri djeca mogu ostvarivati svoja prava, na primjer, u različitim dijelovima država potpisnica.

(iii) Promovirati dječja prava tako što će se postarati da postoji odgovarajuća edukacija i način senzibiliziranja javnosti vezano za proces odlučivanja o budžetu i uticaj koji imaju. U odnosu na budžete, to znači mobiliziranje, dodjeljivanje i potrošnja dostatnih sredstava za komunikaciju i angažman sa djecom, njihovim porodicama i starateljima o odlukama koje se tiču budžeta, uključujući zakone, politike i programe koji na njih utiču. Države potpisnice trebaju kontinuirano procjenjivati ishode u različitim grupama kako bi utvrdili gdje je neophodna efikasnija promocija.

D. “ Što se tiče ekonomskih, društvenih i kulturnih prava, države potpisnice će poduzeti takve mjere do krajnjih granica njima dostupnih sredstava”

28. U skladu sa svojom obavezom, države potpisnice će poduzeti sve moguće mjere da mobilizuju, dodijele i potroše dostatna finansijska sredstva. Novac koji se izdvoji za politike i programe koji služe unaprjeđenju ostvarivanja prava iz Konvencije i njenih Opcionalnih protokola se trebaju trošiti na optimalan način i u skladu sa općim principima Konvencije, te budžetskim principima navedenim u ovom općem komentaru.

29. Komitet prepoznaje evoluciju koncepata „krajnjih granica dostupnih sredstava“ i „postepene realizacije“ u drugim temeljnim međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima,[7]te smatra da član 4. Konvencije odražava oba. Stoga će države potpisnice poduzeti mjere do krajnjih granica njima dostupnih sredstava vezano za ekonomska, socijalna i kulturna prava, te, po potrebi, u okviru međunarodne saradnje, s ciljem da se postepeno dođe do potpune realizacije navedenih prava, bez uticaja na obaveze koje su odmah primjenjive u skladu sa međunarodnim pravom.

30. „Države potpisnice će poduzeti takve mjere do krajnjih granica njima dostupnih sredstava“ znači da se od država potpisnica očekuju da pokažu da su učinile napore da se mobilizira, dodijele i utroše budžetska sredstva za ispunjavanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih dječja prava. Komitet naglašava činjenicu da su dječja prava međusobno zavisna i nedjeljiva, te da je potreban oprez pri razlikovanju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava s jedne strane i građanskih i političkih prava s druge strane. Ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava će često uticati na mogućnost da djeca u potpunosti uživaju svoja politička i građanska prava i obratno.

31. Obaveza iz člana 4 da države potpisnice realiziraju ekonomska, socijalna i kulturna dječja prava „do krajnjih granica“ također znači da države neće namjerno poduzimati regresivne mjere vezano za ekonomska, socijalna i kulturna prava.[8]Države potpisnice ne smiju dopustiti da se smanji postojeći nivo obezbijeđenih prava.

[7] Vidi, na primjer, član 4(2)Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.

[8]Vidi, na primjer, stavove 24i25preporuka iz generalnog zasjedanja na temu resursa za dječja prava: odgovornosti država potpisnica (2007),opći komentar broj 15(2013)pravo na najviši dostignuti standard zdravlja,stav72, te opći komentar broj3Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava, stav 9.

U vrijeme ekonomskih kriza, mogu se razmotriti regresivne mjere samo nakon što su se procijenile sve druge opcije te se osiguralo da te mjere najmanje pogađaju djecu, pogotovo ugroženu djecu. Države potpisnice moraju pokazati da su takve mjere neophodne, razumne, proporcionalne, nediskriminirajuće i privremene i da će sva prava koja su negativno pogođena ovim mjerama biti vraćena čim prije. Države potpisnice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere tako da grupe djece pogođene ovim mjerama, kao i drugi koji imaju informacije o statusu takve djece, učestvuju u donošenju odluka o takvim mjerama. Na direktne i minimalne ključne obaveze [9]koje se imaju ispuniti zarad dječjih prava ne smiju uticati nikakve regresivne mjere, čak ni u vrijeme ekonomske krize.

32. Član44 Konvencije obavezuje države potpisnice da redovno izvještavaju o svom napretku u unaprjeđenju dječjih prava pod svojom jurisdikcijom. Trebaju se koristiti jasni i dosljedni kvalitativni i kvantitativni ciljevi i indikatori kako bi se prikazala postepena realizacija ekonomskih, socijalnih i kulturnih dječjih prava do krajnjih granica dostupnih sredstava, kao i ispunjavanje direktnih obaveza potrebnih za ispunjavanje takvih prava, te realizacija građanskih i političkih prava. Od država potpisnica se očekuje da redovno revidiraju i unaprjeđuju svoje mjere kako bi osigurali da su resursi za ostvarivanje prava sve djece dostupni i maksimalni.

33. Komitet pridaje veliku važnost odgovornom, transparentnom, inkluzivnom i participatornom procesu odlučivanja na državnom i poddržavnim nivoima kao načinu iznalaženja resursa neophodnih za ostvarivanje dječjih prava, uključujući ekonomska, socijalna i kulturna prava.

34. Korupcija i loše upravljanje javnim resursima u mobilizaciji, dodjeljivanju i potrošnji javnih prihoda u državama potpisnicima predstavljaju neispunjavanje obaveza datih država da iskoriste do krajnjih granica njima dostupna sredstva. Komitet naglašava da je važno da države potpisnice izdvoje sredstva za prevenciju i iskorjenjivanje korupcije koja negativno utiče na dječja prava, u skladu sa UN-ovom Konvencijom o borbi protiv Korupcije.

E. “ a, tamo gdje je to potrebno, i u okvirima međunarodne saradnje”

35. Države potpisnice imaju obavezu da međusobno sarađuju u promoviranju univerzalnog poštivanja i ispunjavanja ljudskih prava,[10]uključujući dječja prava. Države potpisnice koje nemaju resurse za implementaciju prava iz Konvencije i njenih Opcionalnih protokola su obavezni da zatraže međunarodnu saradnju, bila to bilateralna, regionalna, globalna ili multilateralna saradnja. Države potpisnice sa resursima za međunarodnu saradnju, imaju obavezu da pruže takav vid saradnje s ciljem da se u državi korisnici olakša ostvarivanje dječjih prava.

36. Države potpisnice trebaju pokazati da su, tamo gdje je bilo neophodno, uložili sve napore da dobiju i provedu međunarodnu saradnju kako bi se realizirala dječja prava. Takva saradnja može obuhvaćati tehničku i finansijsku podršku u sferi implementiranja dječjih prava u procesu budžetiranja, uključujući podršku Ujedinjenih nacija.[11]

37. Države potpisnice trebaju međusobno sarađivati kako bi mobilizirali maksimalno dostupne resurse za dječja prava.

[9] Vidi ključne obaveze navedene u općim komentarima Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava kao što je opći komentar broj13(1999)o pravu na obrazovanje, broj14(2000)pravo na najviši dostignuti standard zdravlja i broj19(2007) o pravu na socijalnu sigurnost.

[10] Vidi Deklaraciju o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija (1970).

[11] Vidi član45Konvencije.

38. Sarađivačke strategije država potpisnica, i države donatora i države korisnika, treba doprinijeti realizaciji dječjih prava i ne smije negativno uticati na djecu, pogotovo na ugrožene kategorije djece.

39. Države potpisnice trebaju ispuniti svoje obaveze iz Konvencije i njenih Opcionalnih protokola kad uspostavljaju razvojnu saradnju kao članice međunarodnih organizacija,[12]te kad zaključuju međunarodne sporazume. Slično tome, države potpisnice trebaju razmotriti mogući uticaj na dječja prava kad planiraju i provode ekonomske sankcije.

III Opća načela Konvencije i javni budžeti

40. Četiri opća načela Konvencije čine osnovu za sve odluke i djelovanje država potpisnica koji se direktno ili indirektno odnose na dječja prava, uključujući javne budžete.

A. Pravo na nediskriminaciju (član 2)

41. Države potpisnice su obavezne da zaštite djecu od svakog vida diskriminacije „bez obzira kojoj rasi, boji, spolu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom porijeklu, bez obzira na imovinsko stanje, onesposobljenosti, rođenje ili drugi status kome dijete, njegovi roditelji ili zakonski staratelji pripadaju“(član2(1)). Države potpisnice trebaju raditi na prevenciji diskriminacije na svim administrativnim nivoima, i ne smiju direktno niti indirektno diskriminirati djecu u zakonima koji se odnose na budžet, politike ili programe, niti u njihovom sadržaju niti u provedbi.

42. Države potpisnice trebaju poduzeti proaktivne mjere kako bi osigurale pozitivne ishode za svu djecu u odnosu na zakone, politike i programe tako što će mobilizirati dostatne prihode, izdvojiti i potrošiti sredstva u te svrhe. Kako bi postigli značajnu pravičnost, države potpisnice trebaju identifikovati grupe djece koja ispunjavaju uslove za posebne mjere i iskoristiti javne budžete za provedbu takvih mjera.

43. Države potpisnice trebaju uspostaviti nediskriminirajuće uslove i preduzeti korake, i kroz izdvajanje sredstava, da osiguraju da svi oblici vlasti, nivoi i strukture, kao i civilna društva i privredni sektor, aktivno rade na unaprjeđenju dječjih prava na nediskriminaciju.

44. Da bi kreirali budžete koji doprinose pozitivnim ishodima u smislu da djeca uživaju svoja prava, države potpisnice moraju riješiti pitanja nejednakosti među djecom tako što će revidirati relevantne zakone, politike i programe, povećati ili staviti kao prioritet određene stavke budžeta ili povećati efektivnost, efikasnost i pravičnost svojih budžeta.

B. Najbolji interesi djeteta(član 3)

45. Član3(1)Konvencije propisuje da će najbolji interes djeteta biti od prvenstvenog značaja u svim djelovanjima u vezi s djecom. Države potpisnice su obavezne da uvrste i primijene ovo načelo u svim zakonodavnim, administrativnim i sudskim postupcima koji imaju direktan ili indirektan uticaj na djecu,[13]uključujući budžete. Najbolji interes

[12] Vidi opći komentar broj 5,stav 64.

[13] Vidi opći komentar broj 14 (2013)o pravu djeteta da njegovi najbolji interesi budu od prvenstvenog značaja,stav6(a).

djeteta treba biti od prvenstvenog značaja u svim fazama procesa kreiranja budžeta te svim odlukama vezanih za budžet a koje se tiču djece.

46. Kao što je Komitet naglasio u svom općem komentaru broj 14(2013) o pravu djeteta da njegovi najbolji interesi budu od prvenstvenog značaja, prava iz Konvencije i njenih Opcionalnih protokola pružaju okvir za procjenu i utvrđivanje najboljih interesa djeteta. Ovo je ključna obaveza kad država odmjerava dodjelu sredstava i prioritete u utrošku budžeta. Države potpisnice trebaju biti u stanju da dokažu kako se najbolji interes djeteta uzeo u obzir prilikom odlučivanja o budžetu, te kako se ocjenjivao u odnosu na druge stavke u budžetu.

47. Države potpisnice trebaju provesti procjenu uticaja na dječja prava [14]kako bi utvrdili uticaj zakona, politika i programa na svu djecu na državnom i poddržavnim nivoima, posebno na ugroženu djecu koja imaju posebne potrebe i stoga zahtijevaju neproporcionalni udio u budžetu kako bi ostvarili svoja prava. Procjena uticaja na dječja prava treba biti dio svake faze budžetskog procesa i biti dopunski dio svih drugih procesa nadzora i procjene. Iako će države potpisnice primjenjivati različite metodologije i prakse u provođenju procjene uticaja na dječja prava, trebale bi se pri razvoju svojih okvira koristiti i Konvencijom i njenim Opcionalnim protokolima, kao i relevantnim zaključcima i općim komentarima Komiteta. Procjena uticaja na dječja prava se treba raditi na temelju informacija dobijenih od strane interesnih strana, kao što su djeca, organizacije civilnog društva, stručnjaci, vladine i akademske institucije. Analiza treba rezultirati preporukama za izmjene i dopune, alternative i unaprjeđenja i treba biti javno dostupna.

C. Pravo na život, preživljavanje i razvoj (član 6)

48. Član6 Konvencije propisuje da svako dijete ima urođeno pravo na život i da će države potpisnice osigurati preživljavanje i razvoj djeteta. U svom općem komentaru broj 5, Komitet naglašava da je razvoj djeteta „holistički koncept koji obuhvata fizički, mentalni, duhovni, moralni, psihološki i društveni razvoj djeteta“ i da „mjere koje se imaju provesti trebaju biti usmjerene na dostizanje optimalnog razvoja za svu djecu ”(stav12).

49. Komitet prepoznaje da djeca imaju različite potrebe u različitim fazama rasta i razvoja.[15]Kad odlučuju o budžetima, države potpisnice trebaju imati na umu sve faktore koji su neophodni djeci različita uzrasta da prežive, rastu i da se razvijaju. Države potpisnice trebaju pokazati svoju posvećenost dječjim pravima tako što će dijelove budžeta koji utiču na djecu različitih dobnih skupina učiniti vidljivim.

50. Komitet priznaje da ulaganje u rani razvoj djece ima pozitivan efekat na dječje mogućnosti da uživaju svoja prava, da prekine ciklus siromaštva i donosi visok ekonomski povrat. Nedovoljno ulaganje u djecu u ranom djetinjstvu može biti štetno po kognitivni razvoj i naglasiti postojeću uskraćenost, nejednakosti i međugeneracijsko siromaštvo.

51. Osiguranje prava na život, preživljavanje i razvoj uključuje i potrebu za izdvajanjem u budžetu za različite grupe djece unutar aktuelne generacije, ali razvijanjem održivih višegodišnjih prihoda i predviđene potrošnje imaju se istovremeno na umu i buduće generacije.

[14] Vidi opći komentar broj 5,stav45,i broj14,stavovi35i 99.

[15] Vidi opći komentar broj7(2005)o provedbi dječjih prava u ranom djetinjstvu i opći komentar broj 20 o pravima adolescenata(predstojeći).

D. Pravo da bude saslušano (član12)

52. Član 12 Konvencije utvrđuje pravo svakog djeteta da slobodno izražava svoje stavove po svim pitanjima koja ga se tiču, a stavovima će se pridavati odgovarajuća važnost u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta.[16]Države potpisnice trebaju redovno saslušati dječje stavove o budžetskim odlukama koje utiču na njih kroz mehanizam svrsishodnog učešća djece na državnom i poddržavnim nivoima. Učesnici u tim mehanizmima trebaju moći doprinijeti na slobodan način i bez straha od represivnih mjera i ismijavanja, a države potpisnice trebaju pružiti povratne informacije učesnicima. Naročito se države potpisnice trebaju posavjetovati sa djecom čiji se stavovi teže čuju, uključujući i ugroženu djecu.

53. Komitet podsjeća da je „ulaganje u pravo djeteta da bude saslušano po svim pitanjima koja ga se tiču, a čijim stavovima će se pridavati odgovarajuća važnost, predstavlja jasnu i direktnu pravnu obavezu država potpisnica utvrđenu u Konvenciji …Ovo također zahtijeva i određene resurse i edukaciju.”[17]Ovim se naglašava obaveza država potpisnica da moraju osigurati sredstva kako bi djeca mogla svrsishodno učestvovati u svim odlukama koje ih se tiču. Prepoznaje i važnu ulogu koju imaju vladini službenici i izvršnoj vlasti, nezavisni ombudsmen za djecu, obrazovne institucije, mediji, organizacije civilnog društva, uključujući i dječje organizacije, te zakoni koji osiguravaju učešće djece u javnim budžetima.

54. Komitet prepoznaje da je transparentnost budžeta preduslov za svrsishodno učešće. Transparentnost znači osigurati da su lako razumljive informacije o planiranju, usvajanju, izvršenju i praćenju budžeta blagovremeno dostupne javnosti. To obuhvata i kvantitativne budžetske podatke i relevantne informacije o zakonima, politikama i programima, vremenske smjernice budžeta, motivaciju za utrošak na prioritete i odluke, izlazne rezultate i informacije o pružanju usluga. Komitet naglašava da države potpisnice trebaju budžetirati i osigurati kontekstualno odgovarajuće materijale, mehanizme i institucije kako bi omogućili svrsishodno učešće. [18]

55. Kako bi omogućili svrsishodno učešće u budžetskom procesu, Komitet naglašava da je bitno da države potpisnice usvoje zakone i politike o slobodi informacija koje uključuju, ili u najmanju ruku ne isključuju, djecu i zastupnike dječjih prava iz prava da pristupe ključnim budžetskim dokumentima kao što su predbudžetske izjave, prijedlozi budžeta, usvojeni budžeti, polugodišnji i godišnji izvještaji i revizorski izvještaji.

56. Komitet prepoznaje da određen broj država potpisnica ima iskustva u angažiranju djece u svrsishodno učešće u različitim fazama budžetskog procesa. Komitet podstiče države potpisnice da podijele to iskustvo i utvrde dobre prakse koje su odgovarajuće za njihov kontekst.

IV. Principi javnog budžetiranja u funkciji dječjih prava

57. Kao što je utvrđeno Dijelom II, Komitet ističe da su države potpisnice dužne u okviru svojih budžetskih procesa poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se prihodi prikupljaju i rashodima upravlja na način koji omogućava ostvarenje dječjih prava. Komitet prepoznaje činjenicu da postoje različiti modaliteti osiguravanja dostatnih finansijskih sredstava za ostvarenje dječjih prava, uz uvažavanje kako općih principa same Konvencije, tako i budžetskih principa učinkovitosti, djelotvornosti, pravičnosti, transparentnosti i održivosti.

[16] Vidi i Opći komentar br. 12o pravu djeteta da bude saslušano(2009).
[17] Vidi Opći komentar br. 12, stav 135.
[18] Vidi član 13. (1) Konvencije.

Države potpisnice Konvencije odgovaraju za ispunjavanje svojih budžetskih obaveza u pogledu ostvarenja dječjih prava.

58. Komitet smatra da države potpisnice raspolažu odgovarajućom ekspertizom i iskustvom u primjeni općih principa Konvencije i dole pobrojanih budžetskih principa u odnosu na svoje budžetske procese. Države potpisnice se ohrabruju da međusobno dijele i razmjenjuju dobre prakse.

A. Učinkovitost

59. Države potpisnice dužne su planirati, donositi, izvršavati i pratiti izvršenje budžeta na način koji doprinosi unapređenju dječjih prava. Države potpisnice će ulagati u razumijevanje statusa dječjih prava u njihovim okruženjima, te izrađivati i provoditi pravne propise, javne politike i programe strateški osmišljene da pomognu nadilaženje izazova kod zaštite dječja prava. Države potpisnice dužne su stalno procjenjivati uticaj budžeta na različite kategorije djece i osiguravati da njihove budžetske odluke donose najbolje moguće rezultate u interesu što većeg broja djece, pri tome posvećujući posebnu pažnju djeci koja su ugrožena.

B. Djelotvornost

60. Javnim sredstvima namijenjenim provođenju javnih politika i programa koji se tiču djece treba upravljati na način koji osigurava rezultate srazmjerne ulaganjima i vodi računa o poštivanju, zaštiti i ostvarenju dječjih prava. Izvršenje odobrenih rashoda mora biti u skladu s usvojenim planom budžeta. Dobra i usluge u funkciji unapređenja stanja prava djece moraju zadovoljavati određene standarde kvaliteta, biti transparentno i pravovremeno nabavljeni i dostavljeni korisnicima. Sredstva doznačena za potrebe dječjih prava ne smiju se rasipati. Države potpisnice dužne su učiniti napore na otklanjanju institucionalnih prepreka učinkovitom utrošku sredstava. Praćenje, procjena i revizija javnih novčanih sredstava moraju osiguravati mehanizme uzajamne provjere u cilju promovisanja dobrog upravljanja finansijama.

C. Pravičnost

61. Države potpisnice svoja javna novčana sredstva neće prikupljati, doznačavati i izvršavati na način koji je diskriminatoran prema bilo kom djetetu, odnosno kategoriji djece. Pravičnost u trošenju sredstava ne znači obavezno da se na svako dijete utroši jednak iznos sredstava već da se o utrošku odlučuje na način koji rezultuje suštinskom jednakošću među djecom. Države potpisnice dužne su otkloniti sve diskriminirajuće prepreke s kojima bi se djeca mogla susresti u ostvarenju svojih prava.

D. Transparentnost

62. Države potpisnice uspostavljaju i održavaju one sisteme i prakse upravljanja javnim finansijama koje je moguće kritički procijeniti i koje omogućavaju pravovremen pristup podacima o javnim resursima. Transparentnost doprinosi i dovodi do suzbijanja korupcije i lošeg upravljanja javnim budžetima čime se uvećavaju javna sredstva za unapređenje dječjih prava. Transparentnost je preduslov i omogućavanja suštinskog učešća izvršnih i zakonodavnih vlasti, te građanskog društva, uključujući djecu, u budžetskom procesu. Komitet ističe značaj aktivnog promovisanja pristupa informacijama o javnim prihodima, njihovom doznačavanju i utrošku na djecu, te usvajanja javnih politika koje podržavaju i ohrabruju stalni angažman zakonodavnih vlasti i građanskog društva zemalja potpisnica, uključujući djecu.

E. Održivost

63. Kod donošenja svih budžetskih odluka neophodno je ozbiljno razmotriti najbolje interese današnjih i budućih generacija djece. Države potpisnice dužne su prihode prikupljati i javnim sredstvima upravljati na način koji osigurava stalno usvajanje onih javnih politika i provođenje onih programa koji direktno ili indirektno doprinose ostvarenju dječjih prava. Države potpisnice regresivne mjere u odnosu na dječja prava smiju donositi samo u slučajevima utvrđenim stavom 31. ovog dokumenta.

V Ostvarenje dječjih prava kroz javne budžete

64. U ovom dijelu, Komitet daje detaljna uputstva i preporuke u pogledu ostvarenja dječjih prava u svakoj od četiri faze javnih budžetskih procesa, koje podrazumijevaju:

(a) planiranje budžeta;

(b) donošenje budžeta;

(c) izvršenje budžeta;

(d) popratne mjere.

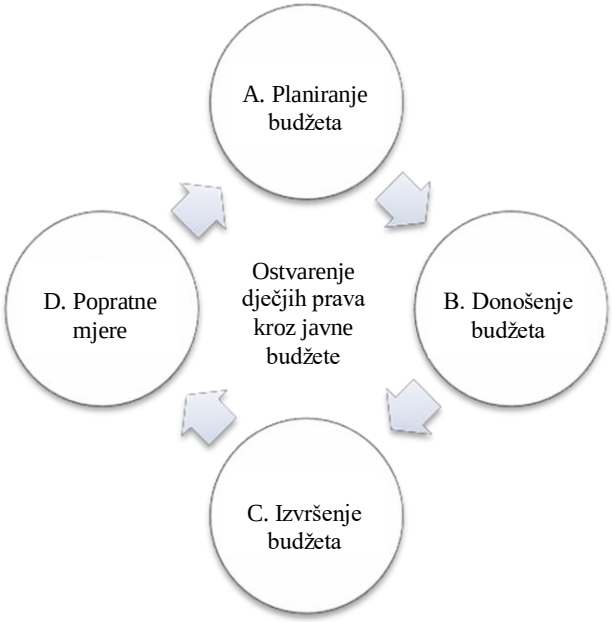

65. Usmjeravajući pažnju u ovom dijelu dokumenta na državne i budžete nižih nivoa vlasti, Komitet podsjeća i na obavezu država potpisnica da provođenje Konvencije unapređuju i kroz međunarodnu saradnju.[19]Državni i budžeti nižih nivoa vlasti moraju, po potrebi, odražavati postojanje ovog vida saradnje.

66. Komitet ističe i značaj koordinacije i saradnje između sektora, ministarstava, odjela i agencija tokom cijelog budžetskog procesa u funkciji pune provedbe Konvencije i njenih fakultativnih protokola.

[19] Vidi Dio II E u tekstu i član 45. Konvencije

Države potpisnice dužne su osigurati resurse i prilagoditi svoje informacione sisteme ovim vidovima koordinacije na državnom i nižim nivoima vlasti.

A. Planiranje budžeta

1. Procjena situacije

67. Planiranje budžeta iziskuje realnu procjenu ekonomske situacije i toga u kojoj mjeri važeći pravni propisi, javne politike i programi zadovoljavaju dječja prava. Državama trebaju pouzdane, pravovremene, pristupačne i sveobuhvatne razvrstane informacije i podaci o makroekonomskoj, te trenutnoj i projiciranoj situaciji u vezi sa budžetom i ljudskim pravima. Ti podaci su od ključnog značaja za izradu pravnih propisa, javnih politika i programa koji direktno ili indirektno teže i dovode do unapređenja dječjih prava.

68. Pri planiranju budžeta, države potpisnice dužne su detaljno razmotriti status različitih, a naročito ugroženih kategorija djece, uzimajući u obzir njihovu raniju (najmanje posljednjih 3 do 5 godina), trenutnu i buduću situaciju (najmanje narednih 5 do 10 godina). U cilju osiguravanja pristupa pouzdanim i korisnim podacima o statusu djece, urgiramo na države potpisnice da:

(a) povremeno preispitaju nadležnosti i resurse različitih statističkih organa i sistema za prikupljanje, obradu, analiziranje i distribuisanje demografskih i drugih podataka o djeci;

(b) osiguraju da se dostupni podaci o statusu djece razvrstavaju na produktivan način, vodeći računa o različitim kategorijama djece i poštivanju principa zabrane diskriminacije iz člana 2. Konvencije (vidi i Dio III A ovog dokumenta);

(c) osiguraju postojanje razvrstanih i korisnicima prilagođenih podataka o statusu djece koje je moguće pravovremeno staviti na raspolaganje državnim službenicima i predstavnicima zakonodavnih organa uključenim u budžetske procese na državnom i nižim nivoima vlasti, odnosno građanskom društvu, uključujući djecu;

(d) uspostave i održavaju bazu podataka svih javnih politika i resursa koji se tiču djece kako bi sve strane uključene u provedbu i praćenje odgovarajućih programa i usluga imali stalan pristup objektivnim i pouzdanim informacijama;

69. Države potpisnice dužne su istražiti efekte ranijih i potencijalnih odluka o budžetu na djecu, tako što će:

(a) provoditi revizije, procjene i studije uticaja ranijeg prikupljanja prihoda, raspodjele budžeta i njegovog utroška na djecu;

(b) konsultovati djecu, njihove staratelje i sve one koji se bave pravima djece, te ozbiljno razmotriti nalaze tih konsultacija kod donošenja odluka o budžetu;

(c) prilagoditi postojeće, odnosno uspostaviti nove mehanizme redovnog konsultovanja s djecom tokom cijele budžetske godine;

(d) koristiti savremene tehnologije u funkciji učinkovitog planiranja budžeta kada je riječ o pravima djece.

2. Pravni propisi, javne politike i programi

70. Pravni propisi, javne politike i programi koji se odnose na fiskalna pitanja, budžetski proces ili konkretna dječja prava direktno i indirektno utiču na djecu. Od država potpisnica se očekuje da poduzmu sve mjere u svojoj moći kako bi osigurale usklađivanje pravnih propisa, javnih politika i programa sa Konvencijom i njenim fakultativnim protokolima, te da isti realno odražavaju status djece, naročito ugroženih kategorija, ne predstavljaju povrede dječjih prava, odnosno ne sprečavaju njihovo ostvarenje.

71. Komitet prepoznaje činjenicu da pravni propisi, javne politike i programi koji se tiču makroekonomskih i fiskalnih pitanja, poput propisa o zapošljavanju ili upravljanju javnim dugom, mogu indirektno uticati na djecu i njihove staratelje. Države potpisnice dužne su provoditi procjenu uticaja svih pravnih propisa, javnih politika i programa, uključujući i one koji se odnose na makroekonomsku i fiskalnu problematiku, kako bi osigurale da isti ne dovode u pitanje zadovoljenje dječjih prava.

72. Pravni propisi, javne politike i programi koji se odnose na djecu moraju biti sastavnim djelom odlučivanja i realizovanja međunarodne razvojne saradnje i članstva državnih organa u međunarodnim organizacijama. Države uključene u aktivnosti međunarodne razvojne i finansijske saradnje dužne su poduzimati sve neophodne mjere kako bi osigurale da se ta saradnja provodi u skladu s Konvencijom i njenim fakultativnim protokolima.

73. Komitet podcrtava značaj toga da države potpisnice provode procjene troškova prijedloga zakona, javnih politika i programa koji utiču na djecu kako bi stekli sliku o obimu neophodnih finansijskih sredstava i onima koji rade na planiranju budžeta i relevantnim donosiocima odluka ispred izvršnih vlasti, odnosno predstavnicima zakonodavnih vlasti omogućili da odluke o dodjeli relevantnih resursa donesu zasnovano na činjenicama.

3. Mobilizacija resursa

74. Komitet prepoznaje značaj pravnih propisa, javnih politika i sistema država potpisnica u vezi sa prikupljanjem prihoda i zaduživanjem koji su neophodni da bi se osigurali resursi za ostvarenje dječjih prava. Države potpisnice dužne su, na državnom i nižim nivoima vlasti, poduzeti konkretne održive mjere mobilizovanja domaćih resursa, kao što su oporezivanje i neporeski prihodi.

75. Kada dostupna sredstva nisu dovoljna za ostvarenje dječjih prava, države potpisnice imaju mogućnost potraživati uspostavu međunarodne saradnje u tom smislu. I država donator i država korisnica u okviru takve saradnje obavezne su voditi računa o Konvenciji i njenim fakultativnim protokolima. Komitet ističe da međunarodna, odnosno regionalna saradnja uspostavljena u funkciji ostvarenja dječjih prava mogu podrazumijevati mobilizovanje resursa za odabrane programe, ali i mjere oporezivanja, suzbijanja poreskih utaja, upravljanja dugovanjima, povećanja transparentnosti i ostalo.

76. Sama mobilizacija resursa za potrebe ostvarenja dječjih prava mora se provoditi u skladu s budžetskim principima iz Dijela IV. Pomanjkanje transparentnosti sistema za mobilizovanje resursa može dovesti do nedjelotvornosti, lošeg upravljanja javnim finansijama i korupcije, a to opet do nepostojanja dovoljnih sredstava za potrebe zadovoljenja dječjih prava. Različitih poreski režimi koji ne vode računa o mogućnostima porodica da izmire svoje poreske obaveze mogu uzrokovati nejednakost već na nivou mobilizacije resursa, odnosno disproporcionalno opteretiti one kategorije stanovništva koje ionako finansijski oskudijevaju, od kojih se neki sigurno staraju i o djeci.

77. Države potpisnice dužne su mobilizovati sva raspoloživa sredstva na način koji je u skladu s njihovim provedbenim obavezama i to tako što će:

(a) vršiti procjene uticaja pravnih propisa i javnih politika u vezi sa mobilizacijom resursa za potrebe dječjih prava;

(b) analizirati i osiguravati da javne politike i formule raspodjele javnih prihoda, kako vertikalne (između različitih nivoa vlasti) tako i horizontalne (između organizacionih jedinica istog nivoa vlasti), pomažu i doprinose povećanju jednakosti među djecom s različitih geografskih područja;

(c) analizirati i jačati svoje sposobnosti za utvrđivanje i upravljanje poreskim propisima, javnim politikama i sistemima, uključujući potpisivanje međudržavnih sporazuma u svrhu sprječavanja utaje poreza;

(d) štititi raspoloživa sredstva za potrebe unapređenja dječjih prava kroz sprečavanje njihovog nepotrebnog rasipanja uslijed neučinkovitosti i lošeg upravljanja, te suzbijanje korupcije i protuzakonitog postupanja na svim nivoima;

(e) primjenjivati budžetske principe utvrđene Dijelom IV u odnosu na sve strategije mobilizacije resursa;

(f) osigurati da njihovi izvori prihoda, rashodi i zaduživanje dovode do zadovoljenja prava današnje i budućih generacija djece.

78. Komitet prepoznaje činjenicu da održivo upravljanje dugovanjima kako od povjerilaca tako i od dužnika u državama potpisnicama može doprinijeti mobilizaciji sredstava za potrebe ostvarenja dječjih prava. Održivo upravljanje dugovanjima podrazumijeva postojanje transparentnih pravnih propisa, javnih politika i sistema sa jasno utvrđenom raspodjelom nadležnosti i poslova u odnosu na davanje zajmova i zaduživanje, te upravljanje i praćenje dugovanja. Komitet također uvažava i činjenicu da dugoročna neodrživa dugovanja mogu državama onemogućavati mobilizaciju resursa za potrebe ostvarenja dječjih prava i prouzrokovati uvođenje poreza i drugih dadžbina koji se negativno odražavaju na djecu. Prema tome, analizu uticaja na dječja prava potrebno je provoditi i u odnosu na kreditne aranžmane.

79. Pomoć u vidu smanjenja duga može dovesti do povećanja sposobnosti država da mobilizuju sredstva za potrebe ostvarenja dječjih prava. U slučajevima kada države potpisnice dobiju ovaj vid pomoći, dječja prava moraju biti ozbiljno uzeta u razmatranje kod odlučivanja o tome na koji način preraspodijeliti prihode koje je sticanje date pomoći učinilo dostupnima.

80. Države potpisnice dužne su štititi dječja prava u kontekstu odlučivanja o utrošku sredstava prikupljenih po osnovu crpljenja prirodnih resursa. Primjera radi, svi lokalni i međunarodni ugovori koji se odnose na takva sredstva moraju voditi računa o efektima koje bi mogli imati po današnju i buduće generacije djece.

4. Utvrđivanje budžeta

81. Predbudžetski izvještaji i prijedlozi budžeta predstavljaju moćan mehanizam koji državama omogućava da svoja deklarativna zalaganja za dječja prava pretvore u konkretne prioritete i planove na državnom i nižim nivoima vlasti. Države potpisnice dužne su svoje predbudžetske izvještaje i prijedloge budžeta izraditi na način koji omogućava učinkovito poređenje i praćenje budžeta koji se odnose na djecu, tako što će:

(a) primijeniti međunarodno utvrđene sisteme klasifikacije budžeta, kao što su funkcionalna (po sektorima, odnosno podsektorima), ekonomska (kao tekuća i kapitalna izdavanja), organizacijska (po ministarstvima, odjelima, agencijama), odnosno programska klasifikacija (kod primjene programskog budžetiranja), u onoj mjeri u kojoj ta klasifikacija uvažava dječja prava;

(b) revidirati svoja upravna uputstva i postupke u pogledu utvrđivanja predbudžetskih izvještaja i prijedloga budžeta, kao što su standardni obrasci i instrukcije o tome koje interesne strane je neophodno konsultovati u cilju osiguravanja da se pridržavaju važeće verzije Općeg komentara;

(c) dalje analizirati sisteme klasifikacije koje primjenjuju kako bi osigurale da obuhvataju one budžetske stavke i šifre korisnika koje osiguravaju bar minimalno razvrstavanje budžetskih podataka kakvo je predviđeno stavom 84. ovog dokumenta;

(d) osigurati podudarnost budžetskih stavki i šifara korisnika na državnom i nižim nivoima vlasti;

(e) pravovremeno objavljivati predbudžetske izvještaje i prijedloge budžeta u formi prilagođenoj korisnicima i činiti ih dostupnima predstavnicima zakonodavnih vlasti, djeci i svima onima koji se zalažu za dječja prava.

82. Predbudžetski izvještaji i prijedlozi budžeta pružaju osnovne informacije o tome na koji način data država planira ispoštovati svoje obaveze u pogledu dječjih prava. Države potpisnice dužne su svojim predbudžetskih izvještajima i prijedlozima budžeta:

(a) objasniti na koji način planiraju finansirati i provoditi pravne propise, javne politike i programe koji se tiču djece;

(b) istaći budžetska sredstva doznačena direktno za zadovoljenje dječjih potreba;

(c) istaći budžetska sredstva koja indirektno utiču na djecu;

(d) predstaviti nalaze procjena i revizija efekata ranijih budžeta na djecu;

(e) detaljno prikazati skorašnje i mjere koje će biti poduzete u bliskoj budućnosti u cilju unapređenja dječjih prava;

(f) prikazati finansijske podatke i obrazloženja ranijih, aktuelnih i sredstava koja su predviđena za potrebe ostvarenja dječjih prava, kao i stvarne rashode;

(g) utvrditi ciljeve učinka kao sponu između ciljeva programa usmjerenih na djecu i doznačenog budžeta, odnosno stvarnih rashoda, i time omogućiti praćenje ostvarenih rezultata i efekata po djecu, uključujući ugrožene kategorije.

83. Predbudžetski izvještaji i prijedlozi budžeta predstavljaju značajne izvore podataka za organizacije aktivne na zaštiti dječjih prava, samu djecu i njihove staratelje. Izrađujući ove dokumente na način prilagođen korisnicima, čineći ih pristupačnima i distribuirajući ih široj javnosti, države potpisnice postupaju s većom odgovornošću prema stanovništvu u svojoj nadležnosti.

84. Jasni sistemi klasifikacije budžeta omogućavaju samim državama i drugim organima da prate, u smislu budžetskih principa, na koji način se upravlja raspodjelom budžeta i stvarne rashode koji utiču na djecu. Ovo iziskuje postojanje budžetskih stavki i šifara korisnika koje će osiguravati najmanje klasifikaciju koja prikazuje sve planirane, odobrene, revidirane i stvarne rashode s direktnim efektima po djecu, i to po:

(a) starosnoj dobi, uvažavajući da se definicija starosnih grupa razlikuje od zemlje do zemlje;

(b) spolu;

(c) geografskom području, npr. po nivoima nižim od nivoa države;

(d) trenutnim i, po mogućnosti, budućim ugroženim kategorijama djece, u skladu s odredbama člana 2. Konvencije (vidi i Dio III A);

(e) izvorima prihoda, bez obzira da li je riječ o državi, nivoima nižim od državnog, regionalnim, odnosno međunarodni prihodima;

(f) nadležnim organizacionim jedinicama, kao što su odjeli, ministarstva ili agencije na državnom, odnosno nižim nivoima vlasti.

85. U svojim prijedlozima budžeta, strane su dužne istaći u odnosu na koje programe usmjerene na zaštitu dječjih prava žele ili su već sklopili ugovore s privatnim sektorom.[20]

86. Komitet konstatuje da su najveće pomake u isticanju dječjih prava u okviru svojih budžeta načinile one zemlje koje primjenjuju programsko budžetiranje. Urgira se na države potpisnice da razmjene iskustva o ovom pristupu i razmotre mogućnost njegove primjene i prilagođavanja vlastitim okolnostima.

[20] Vidi Opći komentar br. 16 (2013)o obavezama država u pogledu uticaja privrede na dječja prava, stav 25.

B. Donošenje budžeta

5. Razmatranje prijedloga budžeta na nivou zakonodavnih vlasti

87. Komitet naglašava značaj pristupa zakonodavnih vlasti na državnom i nižim nivoima detaljnim informacijama prilagođenim korisnicima o statusu djece i njihovog jasnog razumijevanja načina na koji prijedlozi budžeta nastoje unaprijediti blagostanje djece i njihova prava.

88. Zakonodavne vlasti na državnom i nižim nivoima iziskuju adekvatno vrijeme, resurse i nezavisnost za razmatranje prijedloga budžeta iz perspektive dječjih prava, te, po potrebi, provođenje, odnosno potraživanje analiza i studija koje bi pojasnile implikacije raspodjele budžeta po različite kategorije djece.

89. U funkciji izvršenja svoje nadzorne uloge, zakonodavne vlasti i njihova radna tijela moraju imati nadležnost da preispitaju, analiziraju i, po potrebi, zahtijevaju izmjene prijedloga budžeta kako bi osigurali da isti unapređuju dječja prava na način sukladan općim principima Konvencije, te budžetskim principima.

90. Države potpisnice dužne su pomoći predstavnike zakonodavnih vlasti kako bi bili adekvatno pripremljeni da analiziraju i raspravljaju o uticaju prijedloga budžeta na svu djecu prije nego pristupe usvajanju budžetskih dokumenata, i to tako što će osigurati da zakonodavne vlasti na državnom i nižim nivoima, uključujući relevantne zakonodavne komisije i odbore:

(a) imaju pristup lako razumljivim informacijama o statusu djece;

(b) od izvršnih vlasti dobivaju jasna objašnjenja o tome na koji način su pravni propisi, javne politike i programi s direktnim ili indirektnim efektima po djecu prevedeni u pojedine budžetske stavke;

(c) imaju dovoljno vremena u okviru budžetskog procesa da zaprime, razmotre i rasprave prijedlog budžeta, te sugerišu sve eventualne izmjene koje se odnose na djecu prije njihovog usvajanja;

(d) raspolažu odgovarajućim kapacitetima da samostalno provedu ili naruče analize koje će razjasniti implikacije datih prijedloga budžeta po dječja prava;

(e) imaju mogućnost organizovanja javnih rasprava o prijedlogu budžeta koje bi uključivale predstavnike državnih službi, građanskog društva, sve one koji se zalažu za dječja prava i samu djecu;

(f) imaju neophodne resurse da, primjera radi, putem svoje službe za budžetska pitanja provedu aktivnosti nadzora poput onih pobrojanih tačkama od (a) do (e).

91. Države potpisnice dužne su tokom postupka usvajanja izraditi i dostaviti dokumente državnog i budžeta nižih nivoa vlasti koji:

(a) razvrstavaju budžetske podatke na konzistentan i lako razumljiv način;

(b) olakšavaju analizu i praćenje time što su kompatibilni sa drugim prijedlozima budžeta i izvještajima o rashodima;

(c) uključuju rezimee budžeta, odnosno spremne publikacije o budžetu koje ga čine pristupačnim djeci i svima koji se zalažu za dječja prava, zakonodavnim vlastima i građanskom društvu.

6. Donošenje budžeta na nivou zakonodavnih vlasti

92. Komitet podcrtava potrebu da budžeti koje usvoje zakonodavne vlasti budu klasifikovani na način da je moguće porediti planirane sa stvarnim prihodima, te pratiti izvršenje budžeta kada je riječ o pravima djece.

93. Usvojeni budžet smatra se javnim dokumentom od suštinskog značaja ne samo za državu, odnosno zakonodavna tijela na državnom i nižim nivoima vlasti, već i za građanskog društvo, uključujući djecu i sve one koji se zalažu za dječja prava, koji mu također moraju imati pristup.

C. Izvršenje budžeta

7. Transferi i potrošnja raspoloživih sredstava

94. Države potpisnice dužne su usvojiti i održavati transparentne i učinkovite mehanizme i sisteme javnih finansija kako bi osigurale da su efekti dobara i usluga nabavljenih u svrhu unapređenja dječjih prava srazmjerni uloženim sredstvima.

95. Komitet podcrtava obavezu država potpisnica da utvrde i uklone uzroke neučinkovite i nedjelotvorne potrošnje javnih sredstava kao što su nekvalitetna dobra i usluge, neadekvatni sistemi nabavki i upravljanja finansijama, odliv sredstava, nepravovremeni transferi, nejasna raspodjela nadležnosti i poslova, slab kapacitet za apsorbovanje sredstava, nekvalitetni budžetski informativni sistemi, te korupcija. Kada države potpisnice rasipaju, odnosno loše upravljaju sredstvima namijenjenim za unapređenje dječjih prava, dužne su objasniti zašto je do toga došlo i pokazati na koji način su oslovile utvrđene uzroke.

96. Može se desiti da javne politike i programi usmjereni na djecu ne dopru do svih planiranih korisnika, odnosno ne donesu željene rezultate tokom date budžetske godine. Države potpisnice su tokom faze izvršenja budžeta dužne pratiti efekte utroška sredstava i, po potrebi, intervenisati i poduzeti hitne korektivne mjere.

8. Izvještaji o budžetu tokom godine

97. Države potpisnice dužne su redovno pratiti i izvještavati o budžetu koji se odnosi na djecu na način koji samim državama, ali i različitim nadzornim organima omogućava da prate napredak u pogledu zadovoljenja dječjih prava kao što je utvrđeno važećim planom budžeta.

98. Komitet naglašava značaj pravovremenog stavljanja izvještaja o budžetu na raspolaganje široj javnosti i isticanja odstupanja između usvojenih, revidiranih i stvarnih prihoda i rashoda u odnosu na pravne propise, javne politike i programe koji se tiču djece.

99. Komitet podcrtava činjenicu da su države potpisnice dužne primjenjivati one sisteme klasifikacije budžeta koji omogućavaju praćenje, izvještavanje i analiziranje rashoda u vezi sa dječjim pravima.

9. Izvršenje budžeta

100. Države potpisnice dužne su pratiti i analizirati prikupljanje prihoda, doseg i efekte stvarnih rashoda u odnosu na različite kategorije djece tokom cijele budžetske godine i od godine do godine u smislu, primjera radi, dostupnosti, kvaliteta, pristupačnosti i ravnomjerne raspoređenosti usluga. Urgira se na države potpisnice da osiguraju resurse i kapacitete za ovaj vid praćenja i analize, uključujući mogućnost sklapanja ugovora o pružanju ovih usluga sa privatnim sektorom.

101. Države potpisnice dužne su pratiti i izvještavati javnost o izvršenju usvojenih budžeta na redovnim osnovama, uključujući:

(a) poređenje planirane i stvarne potrošnje različitih nivoa uprave i na različite sektore društva;

(b) objavljivanje detaljnih polugodišnjih izvještaja koji obuhvataju stvarne nastale rashode, prikupljene prihode, te zaduživanje koji se odnose na prvu polovinu budžetske godine;

(c) objavljivanje čestih, na primjer mjesečnih, odnosno tromjesečnih izvještaja u toku godine.

102. Države potpisnice dužne su uspostaviti mehanizme javne odgovornosti koji građanskom društvu, uključujući djecu, omogućavaju praćenje efekata javne potrošnje.

103. Države potpisnice dužne su uspostaviti internu kontrolu i reviziju u cilju osiguravanja da su stvarni rashodi nastali u funkciji ostvarenja dječjih prava u skladu sa primjenjivim pravilima i procedurama, te da se svi učesnici u procesu pridržavaju važećih knjigovodstvenih i standarda izvještavanja.

D. Popratne mjere

10. Godišnji izvještaji i procjene izvršenja budžeta

104. Godišnji izvještaji o izvršenju budžeta omogućavaju zemljama, kako državnom tako i nižim nivoima vlasti, da sagledaju svoje prihode, zaduživanje, međunarodnu saradnju i stvarne rashode koji se odnose na dječja prava. Ti izvještaji daju priliku i predstavnicima građanskog društva i predstavnicima zakonodavnih vlasti da se kritički osvrnu na izvršenje budžeta za prethodnu godinu i, po potrebi, izraze svoju zabrinutost u pogledu stvarnih troškova programa koji se tiču djece i njihovih prava.

105. Komitet naglašava da su države potpisnice dužne u svojim godišnjim izvještajima pružiti sveobuhvatne informacije o svim prikupljenim prihodima i stvarnim rashodima koji se tiču dječjih prava. Države potpisnice dužne su izvještaje prilagođene korisnicima osigurati zakonodavnim vlastima na državnom i nižim nivoima, te godišnje izvještaje i izvršene procjene pravovremeno učiniti dostupnima široj javnosti.

106. Procjene i drugi vidovi analiza budžeta koje provode sama država i nezavisna tijela mogu pružiti koristan uvid u efekte prikupljanja prihoda i stvarnih rashoda po status različitih, a naročito ugroženih kategorija djece. Države potpisnice dužne su provesti i ohrabrivati procjene i analize uticaja budžeta na status djece tako što će:

(a) osigurati odgovarajuća finansijska sredstva i kadrove za provođenje ovog vida analiza i procjena na redovnim osnovama;

(b) rigorozno razmatrati nalaze tih analiza i procjena tokom cjelokupnog budžetskog procesa i izvještavati o odlukama koje su donijele u odnosu na te nalaze;

(c) uspostaviti i ojačati nezavisna tijela za procjenu, poput instituta za istraživački rad, kako bi mogla vršiti procjene djelotvornosti, učinkovitosti, pravičnosti, transparentnosti i održivosti stvarnih rashoda u vezi sa pravima djece;

(d) osigurati da predstavnici građanskog društva, uključujući djecu, imaju priliku dati svoj doprinos pomenutim analizama i procjenama kroz, primjera radi, ocjenu uticaja na dječja prava.

11. Revizija

107. Vrhovne revizorske institucije igraju ključnu ulogu u budžetskom procesu u smislu potvrde da se prikupljanje i potrošnja javnih prihoda vrše u skladu s usvojenim planom budžeta. Revizori imaju nadležnost kontrolisati djelotvornost i učinkovitost rashoda, te se usredsrijediti na konkretne sektore, strukture vlasti ili horizontalna pitanja. Ciljne revizije u odnosu na dječja prava mogu državi pomoći kod procjene i unapređenja prikupljanja i

potrošnje javnih prihoda na djecu. Države potpisnice dužne su javnosti osigurati pravovremen pristup izvještajima o provedenim revizijama.

108. Komitet ističe da vrhovne revizorske institucije moraju biti nezavisne od institucija vlasti i imati ovlaštenja da pristupe svim podacima i resursima neophodnim za nezavisno, odgovorno i transparentno provođenje revizija budžeta koji se odnose na djecu i izradu izvještaja o tim revizijama.

109. Države potpisnice dužne su osigurati podršku vrhovnim revizorskim institucijama kod izvršenja njihove nadzorne funkcije kada je riječ o prikupljanju i utrošku prihoda na dječja prava i to kroz:

(a) pravovremeno podnošenje sveobuhvatnih finansijskih izvještaja vrhovnim revizorskim institucijama;

(b) osiguravanje resursa koji su neophodni kako bi vrhovne revizorske institucije mogle provoditi revizije u vezi sa pravima djece;

(c) javno odgovaranje na nalaze revizije o efektima stvarnih rashoda po dječja prava, uključujući i to na koji način država planira osloviti te nalaze i preporuke;

(d) osiguravanje odgovarajućih kapaciteta državnih službenika da prisustvuju sjednicama radnih tijela zakonodavnih vlasti i odgovore na pitanja iz domena dječjih prava u odnosu na koja su izvještaji revizora izrazili rezervu.

110. Predstavnici građanskog društva, uključujući djecu, mogu značajno doprinijeti revizijama javnih rashoda. Države potpisnice se ohrabruju da pomognu i osposobe građansko društvo za učešće u procjenama i reviziji stvarnih rashoda koji se tiču dječjih prava, i to kroz:

(a) uspostavu mehanizama javne odgovornosti u ove svrhe i redovnu provjeru istih u cilju osiguravanja da su pristupačni, participativni i učinkoviti;

(b) osiguravanje da državni službenici raspolažu odgovarajućim kapacitetima da činjenično odgovore na nalaze građanskog društva i nezavisnih tijela koji prate i vrše reviziju javnih rashoda koji se tiču djece.

111. Države potpisnice dužne su se služiti nalazima revizije u odnosu na ranije prikupljanje javnih sredstava, raspodjelu budžeta i rashode koji se tiču dječjih prava kod planiranja narednog budžeta.

VI Distribuisanje važeće verzije Općeg komentara

112. Komitet državama potpisnicama preporučuje da važeću verziju Općeg komentara dostave svim sektorima, nivoima i strukturama vlasti, kao i predstavnicima građanskog društva, uključujući djecu i njihove staratelje, tijelima za razvojnu saradnju, akademskoj zajednici, sredstvima javnog informisanja, te relevantnim dijelovima privatnog sektora.

113. Države potpisnice dužne su prevesti Opći komentar na relevantne jezike i učiniti dostupnima verzije prikladne za djecu.

114. Potrebno je upriličiti odgovarajuće događaje za razmjenu najboljih praksi u vezi sa Općim komentarom i osposobljavanje stručnjaka i pomoćnog osoblja koji se bave ovim pitanjima u pogledu sadržaja dokumenta.

115. Komitet ohrabruje sve gore pobrojane učesnike u procesu da međusobno razmjenjuju dobre prakse u vezi sa sadržajem Općeg komentara.

116. Države potpisnice dužne su u svoje periodične izvještaje Komitetu uvrstiti i informacije o izazovima s kojima su se suočile, te mjerama koje su poduzele da primjene odredbe važeće verzije Općeg komentara na svoje budžete i budžetske procese.